

MUHYİDDİN İBN ARABİ'YE İSNAD EDİLEN 'TERCÜME-İ MİR'ÂTÜ'L-MA'ÂNÎ' ADLI RİSALE ÜZERİNE

Halil İbrahim ERTÜRK*

Öz

Geçmişten günümüze üzerinde durulan ve gerek içerik gerek dil özellikleri bakımından incelenen eserler arasında dinî ve edebî içerikli eserler ağırlıklı ve müstesna bir yere sahiptir. Gerek 13-15. yüzyıllar arasını kapsayan Eski Anadolu Türkçesi döneminde gerekse Klasik Osmanlı Türkçesi döneminin teşkil eden 15-19. yüzyıllar arasında Anadolu sahasında dinî ve tasavvufî içerikli pek çok el yazması eser telif ve tercüme edilmiştir. '*Tercüme-i Mir'âtü'l-Ma'ânî*' adlı risalenin içeriği dikkate alındığında, mev'ize türü içerisinde değerlendirilmesi mümkündür. Bunun yanında '*Tercüme-i Mir'âtü'l-Ma'ânî*', hem tasavvufî konulara değinen alegorik bir eser hem de insanı fiziksel ve ruhsal olarak fazlalıklarından arındırmayı amaçlayan bir eğitim kitabıdır.

Risaleyi Osmanlı Türkçesine çeviren mütercimın ifadesine göre eseri Hintçeden Arapçaya çeviren, ünlü bilgin Muhyiddin İbn Arabî'dir. Mütercim, eserin Muhyiddin İbn Arabî'ye ait olduğunu ifade ettikten sonra kendi ismini zikretmez. Mütercim, müştâk-ı hakikatin eserden faydalanması amacıyla, risalenin kendisi tarafından Arapçadan Türkçeye tercüme edildiğini ifade eder (YKN.: 01b/13-16).

Çalışma kapsamında, öncelikle mütercimın ifadesine göre Muhyiddin İbn Arabî'ye ait olan risalenin fiziksel özellikleri ve içeriği üzerinde durulmuştur. İkinci aşamada eserin telif ve tercüme tarihi ve yeri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Üçüncü aşamada eserin her bir bâbında işlenen konular sırasıyla özetlenmiştir. Son aşamada ise mütercimın dile getirdiği ifadeler ışığında Arapçadan Türkçeye tercüme edildiği anlaşılan risalenin, transkripsiyon harfleri kullanılarak çeviri yazılı metni verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhyiddin İbn Arabî, Mir'âtü'l-Ma'ânî, Sufizm, İslam Felsefesi.

On the Tractate Referred to Muhyiddin ibn Arabî Named '*Tercüme-i Mir'âtü'l-ma'ânî*'

Abstract

Among the works which have been studied from past to present and analyzed both in terms of content and grammatical features, religious and literary works have a predominant and exceptional place. Both in the Old Anatolian Turkish period which covers the 13-15th centuries and in the 15-19th centuries that constitutes the Classical Ottoman Turkish period, many manuscripts of religious and mystical content were copyrighted and translated in the Anatolian field. Considering the content of tractate named '*Tercüme-i Mir'âtu al-Ma'ânî*', it's possible to evaluate this work in the type of mawiza. Besides, '*Tercüme-i Mir'âtu al-Ma'ânî*' is an allegorical work referring to Sufi issues as well as an educational book aimed to purify human beings physically and spiritually from surplus.

According to the statement of the interpreter who translated the text from Arabic to Ottoman Turkish, the famous scholar Muhyiddin Ibn Arabî translated this text from Indian to Arabic. After the interpreter says that this work belongs to Muhyiddin Ibn Arabî, he does not mention his own name. The interpreter expresses that he translated the text from Arabic into Turkish in order to the seeker of the truth take advantage of his work (MPN.: 01b/13-16).

*Öğr. Gör. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, halil.erturk@bilecik.edu.tr.
Geliş T. / Received Date: 05/11/2017 Kabul T. / Accepted Date: 22/02/2018.

Within the scope of the study, the physical characteristics and contents of the book which belongs to Muhyiddin Ibn Arabî according to the expression of the interpreter are emphasized. In the second stage, information about the date and place of compilation and translation is given. In the third stage, the subjects of each part of the work are summarized in order. At the last stage, the text is transliterated in Turkish by using the transcription letters.

Key words: Muhyiddin Ibn Arabî, Mir'âtu al-Ma'ânî, Sufism, Islamic Philosophy.

1. Tercüme-İ Mir'âtül-Ma'ânî Başlıklı Risâlenin Fiziksel Özellikleri, Tercüme Tarihi, Mütercimi Ve İçeriği

Tercüme-i Mir'âtü'l-Ma'ânî başlıklı risâlenin içerisinde bulunduğu yazma, Yapı Kredi/Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesinde 45486/17-2 demirbaş numarasıyla kayıtlıdır. Risale, meşin ciltle kaplanmış bir el yazma eser içerisinde, 53b-59b sayfaları arasında yer almaktadır. Risale, toplam 7 varaktan oluşmakta, her sayfada 25 satır yer almaktadır. Bazı sayfalarda satır sayısının yirmi üçe düştüğü görülür. Risale, koyu krem renkte abâdî kâğıt üzerine hareketli nesih yazıyla yazılmıştır. Metnin başlığı ve önemli görülen kısımlarının yazımında kırmızı mürekkep, bunun dışındaki bölümlerde siyah mürekkep kullanılmıştır. Risâlenin başlığı talik yazıyla kırmızı renkte yazılmıştır. Metnin dili Türkçedir.

Eserin bulunduğu kütüphanede hazırlanan yazma eser tespit fişinde, istinsah tarihi olarak 17. asır belirtilmişse de risâlenin son sayfasında *'hateme'* kelimesinin yanına 918 rakamının yazılmış olduğu görülmektedir. Belirtilen tarih, hicrî 918 senesini ifade ediyor olmalıdır ki bu tarih miladi takvime göre 1512 senesine tekabül etmektedir. Risale üzerinde yapılan incelemeyle tespit edilen 1. ve 2. teklik kişi iyelik eklerindeki ve ilgi eklerindeki vokallerde görülen yuvarlaklaşma eğilimi, -IcAk zarf-fiil ekinin ve , '+a meşgul ol-' ibaresinin kullanılması, öğrenilen geçmiş zaman eki vokalindeki düzleşme eğilimi gibi ayırt edici özellikler, risâlede Eski Anadolu Türkçesinin karakteristiğini yansıtan unsurlardan bazılarıdır. Risâlenin dil özellikleri dikkate alındığında, 16. asrın ilk yarısında tercüme edilmiş olma ihtimali kuvvetlenmektedir.

Risâleden hareket ederek eserin müellifi ve mütercimi ile ilgili kesin bir yargı ortaya koymak güçtür. Risâlenin çeşitli yerlerinde eserin müellifi ve mütercimi ile ilgili çelişkili bilgiler tespit edilmiştir. Risâlenin en başında kırmızı talik yazıyla yazılmış olan başlıkta, eserin Muhyiddin İbn Arabî'ye ait olduğu "*Tercüme-i Şeyhü'l-Ekber Muhyiddin Arabî el-Kâdirî Kuddise Sirruh*" şeklinde belirtilmektedir. Bunun yanında eser tespit fişinde eserin müellifi olarak Muhyiddin İbn Arabî gösterilmiştir. Ancak risâlenin giriş kısmında risâleyi telif eden kişinin Kadı Rükneddin Muhammed Semerkandî adlı bir zât olduğu ve eserin aslının Hint dilinde telif edildiği zikredilmektedir. Bu durum, risâlenin öncelikle Hintçe olarak telif edildiği, daha sonra Hintçe metinden Muhyiddin

İbn Arabî tarafından Arapçaya tercüme edildiği yönünde bir izlenim oluşturmaktadır. Mütercim, risalenin Hintçe metinden Arapçaya tercüme edildiğini şu şekilde dile getirir:

"Cevlā daḥî mezkûr kitâbı Muğammed Semerkandî'ye gösterdi. Ol daḥî ¹¹ta'accüp eyledi ve maẓmûnı-y-ıla 'amel eyledi ve mertebeler yene nâ'îl oldu. Ve Hind dilinden Fârisiye ¹²ve zebân-ı Fârisiden lisân-ı Arabîye nakl eyledi. Ve ol kitâb on bâb-ıdır ve ol kitâb ol şehirlerde ¹³İslâm elinde kaldı. Ğazreti şeyḥ buyurur: "Ol vaḳt ki ben bu kitâbı eşüdüüm ve 'acâyiblerine ¹⁴ve ğaḳıḳatine müştâḳ oldum ve bir üstâdını bulamadum. Tâ ki Cevlā Kâbir şehriden ¹⁵Kinhâr şehrine geldi ve kitâb-ı mezbûrı Hind dili-y-ile mü'ellefinden okuyup ve ¹⁶eşitdigi rivâyet édürdi. Ve baña şögrusı-y-ıla ḥaber vérdi ve dédi ki 'bu kitâb¹⁷ehlinüñ 'ilmi kitâbdan bilünmez illâ ḳalbinden bilünür'. Ve baña icâzet vérdi ki rivâyet édem. ¹⁸Bu kitâbı andan okuyup eşitdigim ve andan işâret eyledigim Hindî dilinden Arabî lisâna ¹⁹getürdüüm. Ben daḥî mürîd-i şeyḥüñ dâ'vâtına icâbet ve ḳavl, Cevlâsına işâ'at édür gibi ²⁰işâ'at eyledüüm ve tertîb eyledüüm. Ol kitâbuñ ma'ânîsinden ğıfż étmedüğümi terk eyledüüm. ²¹Şekk étmedüğümi ve anı Mir'âtü'l-ma'ânî el-idrâkü'l-'âlemi'l-insânî ismi-y-ile tesmiyye eyledüüm, Cenâb-ı ğazretten ²²tevfîḳ istimdâdı-y-ıla ki ol şögruya tevfîḳ édicidür." (YKN. 02a/10-21).

Risalede zikredilen Kadı Rükneddin Muhammed Semerkandî adlı zâtın 13. yüzyılda Hindistan dolaylarında yaşamış olan Muhammed el-Amidî el-Semerkandî olma ihtimali oldukça kuvvetlidir. Risalenin içeriği göz önünde bulundurulduğunda, Muhammed el-Amidî el-Semerkandî'nin *Havzû'l-Hayât* adlı eserinden tercüme edilmiş olma ihtimali daha da kuvvetlenmektedir. Bahsedilen eser, İslam ve sufizmin felsefesi üzerinde duran 53 varaklık bir yazmadır. Telif tarihi olarak 13. yüzyılın ilk çeyreği gösterilen eserin çeşitli ülkelerdeki yazma eser kütüphanelerinde birden çok nüshası tespit edilebilmektedir. Eserin üç ayrı nüshası Dubai'de bulunan *Juma Al-Majid Center for Culture and Heritage* adlı kültür merkezine ait yazma eserler kütüphanesinde "236387, 236388, 236389" materyal numarası ile kayıtlıdır. Burada eserin adı "*Mir'âtü'l-Ma'ânî fi İdrâkü'l-'Âlem-i İnsânî*" olarak kaydedilmiş, "*Tercüme-i Kitâbü'l-Havzû'l-Hayât*" notu düşülmüştür. Eserin mütercimi olarak ise

“Şeyhü'l-Ekber Muhyiddin İbnü'l-Arabî Ebû Bekr Muhammed bin Ali bin Muhammed el-Hâtimî et-Tâî el-Endülüsi” zikredilmektedir.¹

Bu eserin tespit edilebilen bir diğer nüshası ise *Digital Occult Manuscripts* adlı bir dijital yazma kütüphanesinde “*Hawd al-Hayat*” adıyla kaydedilmiştir. Burada da eserin müellifi Muhammed el-Amidî el-Semerkindî olarak belirtilmektedir.²

Bu bilgilerden hareketle eserin Hint coğrafyasında ve Hindistan'ın Müslümanlarca fethinden sonra telif edildiği anlaşılmaktadır. Eserde zikredilen Kâbir, Kinhar gibi şehir isimlerinden hareketle yapılan araştırmada bu bölgenin Hindistan sınırları içerisinde yer aldığı tespit edilmiştir. Kinhar ya da bugünkü adıyla Kunhar, Hindistan'ın Himachal-Pradesh eyaleti içerisinde bulunan bir kasabadır. Enlem 31.1580981 ve boylam 76.911148, Kunhar'ın coğrafi konumunu oluşturur.

Müslüman Yoga Yorumcuları başlıklı bir çalışma kaleme alan Carl W. Ernst ise metnin müellifi ve mütercimi ile ilgili yukarıda bahsedilen kütüphanelerin kayıtlarında ve risalede belirtilenden farklı bir görüş ortaya koyar. Müslüman yazarlar tarafından yoga ile ilgili eser oluşturma geleneği kapsamında ortaya çıkan akımları tanıtmak amacıyla detaylı bir çalışma yapan Ernst, çalışmasında *The Pool of the Water of Life [Havzu Mâi'l-Hayat] (Hayat Suyu Havuzu)* adıyla tanınan metin hakkında çeşitli bilgiler aktarır. Yazar, bu metnin aslında metinde belirtildiği üzere 13. yüzyıl dolaylarında tercüme edilmiş olma ihtimalinin zayıf olduğunu vurgular. Ernst'e göre bu metin, risalede belirtilen dönemden çok sonra, muhtemelen 16. yüzyıl dolaylarında kaleme alınmıştır. Yazar, bu görüşünü “Büyük ihtimalle yazar, Hindistan dinlerini anlamak

¹ [² \[http://digitaloccultmanuscripts.blogspot.com.tr/2009/01/hawd-al-hayat_12.html\]\(http://digitaloccultmanuscripts.blogspot.com.tr/2009/01/hawd-al-hayat_12.html\) \(Erişim Tarihi: 20.07.2017\)](http://www.almajidcenter.org/material_details.php?bId=236387&encOry=U0VMRUNUI-GJvb2tzLmlkLC-Bib29rcy5wYXJhbGxlbF90aXRzZSwgYm9va3MudGl0bGUzIGJvb2tzLmFsdGVybmF0aXZlX3RpdGxllCBib29rcy5wcm9wZXJfdGl0bGVfZmlsdGVyLC-Bib29rcy5vdGhlc90aXRzZTMzIGJvb2tzLm90aG-VyX3RpdGxIMiwgYm9va3Mub3RoZXJfdGl0bGUxLC-Bib29rcy5zdGF0ZWV1bnRfb2ZfcmlvZmVzG9uc2UslGJvb2tzLmxhdG-luX25hbWUslGJvb2tzLmVuX25hbWUgRlJPTSBib29rcyBXSEVSRSAoIGJvb2tzLnRp-dGxllCBMSUuFICl2KfZHNi2YbYs9in2YYlJyAgTlIgYm9va3MucGFyYXWxsZWxfZm90bGU-gIExJS0UgJyXYP9mE2KXZhtiz2KfZhiUnICBPU-iBib29rcy5hbHRlcm5hdGl2ZV90aXRzZSAg-TEILRSAnJdin2YTYpdmG2LPYp9mGJScgIE9SIGJvb2tzLm90aGVyX3RpdGxIMSAg-TEILRSAnJdin2YTYpdmG2LPYp9mGJScgIE9SIGJvb2tzLm90aGVyX3RpdGxIMiAg-TEILRSAnJdin2YTYpdmG2LPYp9mGJScgIE9SIGJvb2tzLm90aGVyX3RpdGxIMiAg-TEILRSAnJdin2YTYpdmG2LPYp9mGJScgIE9SIGJvb2tzLnByb3Blcl90aXRzZV9maWx0ZlI-gIExJS0UgJyXYP9mE2KXZhtiz2KfZhiUnICApICBHUK9VUCBCWSBib29rcy5pZA=&current=2027&total=3029&in=&by=1&how=1 (Erişim Tarihi: 28.06.2017)</p>
</div>
<div data-bbox=)

amacıyla Farsça yazılmış felsefi öğretilerden istifade etmiş bir 16'ncı yüzyıl entelektüelidir." şeklinde ortaya koyar. Bunun yanında Ernst'e göre metnin ünlü bilgin İbn Arabî tarafından tercüme edilmiş olması da mümkün değildir. Ernst, bu yöndeki iddiasını "Bu metnin bazı nüshaları sadece 'Hint tılsımı' diye tasnif edilmesine rağmen İstanbul kütüphanelerindeki birçok yazma nüsha yanlışlıkla Endülüslü meşhur tasavvuf üstadı İbn Arabî'ye (vef. 1240) isnat edilmektedir." şeklinde ortaya koyar (Ernst 2014: 123-125). Bununla birlikte Ernst, metnin müellifi ya da müterciminin gerçekte kim olabileceği hakkında bir fikir beyan etmez.

Bu hususla ilgili İslam Ansiklopedisi'nde de bazı bilgilere rastlamak mümkündür. Eserde, Rükneddin Muhammed bin Muhammed el-Âmidî'nin (ö.: 615 H./1218 M.), Brahman bir yogiden dinleyerek muttali olduğu *Amrtakunda* adlı eseri Sanskritçeden *Mir'âtü'l-Ma'ânî li-İdrâkü'l-Âlemi'l-İnsânî* adıyla Arapçaya aktardığı ifade edilir. İslam Ansiklopedisi'nde, bu eserin ünlü mutasavvıf İbn Arabî tarafından tercüme edilmiş olmasının ise uzak bir ihtimal olduğu vurgulanır. Bu görüşe gerekçe olarak "İbn Arabî'nin Hint dünyasıyla münasebetinin bulunmaması ve Sanskritçe bilmemesi" gösterilir (Özel 1991: 57).

Yukarıda aktarılan bilgiler dikkate alındığında, risalenin müellifi ve müterciminin kim olduğu hususu oldukça karmaşıklaşmakta, bu hususta kesin bir hüküm vermek oldukça zorlaşmaktadır. Eserin nüshalarının bulunduğu iki ayrı kütüphanede ve üzerinde çalıştığımız nüshada, müellifi Muhammed el-Amidî el-Semerkindî olarak belirtilmekte, mütercimi olarak ise Muhyiddin İbn Arabî gösterilmektedir. Buna karşın Carl W. Ernst ise içeriğinden hareketle, bu metnin *Amrtakunda* (Bengisu Havuzu/The Pool of Nectar) olarak bilinen Sanskritçe meşhur bir çalışmanın tercümesi olduğunu ileri sürmektedir (Ernst 2014: 124).

Risale içerisindeki konular toplam altı bölüme ayrılmıştır. Her bir bölümde insana dair muhtelif konular, sembolik ifadelerle ele alınır. Risalenin giriş kısmında ve her bir bölümde aktarılan hususları şu şekilde sıralamak mümkündür:

Risalenin başlangıcında insanın dünya yolculuğu ve dünyayı teşkil eden anâsır-ı erbaa, hiss, hayal, vehm, semm, basar, hâfıza gibi insana has melekele ve insan vücudunda bulunan anâsır; bir şehir tasvirinden hareketle sembolik bir hikâye vasıtasıyla anlatılır.

El-bâbü'l-evvel başlığını taşıyan birinci bölümde âlem-i kebîr ve âlem-i sagîr ile ilgili hâller aktarılır. Burada âlem-i kebîr ile kastedilen dünya, âlem-i sagîr ile kastedilen ise bizzat insanın kendisidir.

İkinci bölümde *'ālem-i sağırde olan te'sîrât'* yani insan bedenine tesir eden unsurlar üzerinde durulur. Bu kısımda, insanın nefes alışığı sırasında sağ ya da sol burun deliğini kullanması ile yemesi, içmesi, konuşması arasında bir ilinti kurulur.

Üçüncü bölüm, kalbin hakikatini ve mânâsını beyan eder. Bu bölümde, *'qalbüñ ma'nâsı sidretü'l-müntehâdur ve mağall-i aqşâdur ve anda gökleriñ ve yerleriñ acâyibâti vardur'* ifadesiyle kalbin insanın maddî ve mânevî yaşantısı için ne denli önemli olduğu, sembolik ifadeler aracılığıyla anlatılmaya çalışılmıştır.

El-bâbü'r-râbî' yani dördüncü bâb, riyazet konusuna ayrılmıştır. Bu bölümde riyazet ve mücadele ile nefsin öldürmek, müdebbir eylemek, halkı yok farz edip kimseden bir menfaat beklememek gibi tasavvufi hususların yanında bedeni fazlalıklardan arındıracak oturma ve hareket biçimleri dört celsede aktarılır.

Beşinci bâb, nefesin ahvâli beyanındadır. Yani bu bölümde *'nefesüñ bünyâdi ve kıyâmı'* adı altında nefes alıp vermenin usulü, derin nefes almanın fazileti gibi hususlar aktarılır. Billhasa dördüncü ve beşinci bölümler dikkate alındığında, eserin mânevî birtakım kazanımlar sunmanın yanında bazı fiziksel becerileri de kazandırmak amaçlı tedbirler sunduğu görülür. Eser, bu yönüyle insanın ruhunu ve bedenini birtakım fiziksel hareketler, nefes egzersizleri ve benzer birtakım yöntemlerle eğiterek bedene ve ruha hâkim olmayı amaçlayan Hint felsefe sistemi yoga ile bağdaşır.

El-bâbü's-sâdis, meniyi hıfz eylemek beyanındadır. Müellif, *"bes eşyânuñ hakikatine ârif olan hükemâ ve 'urefâ katında menî insânda cemî' şeylerden azizdür"* ifadesiyle insan için çoğalmanın ve nesli idâme ettirmenin önemini vurgulamış; bununla birlikte meniyi nesli devam ettirmek amacı dışında israf etmeyi *'behâyim sıfâtı'* (hayvana mahsus özellik) şeklinde nitelemiştir. Bunun yanında aynı bâb dâhilinde, insanın oluşumu ve doğumu aktarılmıştır.

2. Metin³

[01b] ⁰¹Tercüme-İ Risâle-İ Şeyh-İ Ekber Muhyiddin Arabî El-Kâdiri Kudise Sirruh

⁰²*Bismi'llâhi'r-rağmâni'r-rağîm.*⁰³Çamd-ı bî-pâyân ol şâğib-i kudret ve kuvvete ki kudret ve kuvvetinde kimsenüñ ⁰⁴taşarrufına muğtâc degül. Ol mülk ıssıdur kim mülki kemâline dâlldür ve 'ârifin ⁰⁵ve kâmilin kemâli-y-ıla taqrîr-i kemâlinde lâldür ve şalavât-ıla selâm ol şâh-ı ⁰⁶enbiyâya kim

³ Metin boyunca, köşeli parantez içerisinde koyu renkli verilen sayılar sayfa numaralarını, üst yazı biçiminde koyu renkli yazılan sayılar satır numaralarını göstermektedir.

cem' enbiyā vü evliyānuñ nūr-ı ğaķıķatinden isti'dād ü vuşlat ⁰⁷temennā ve hālās-ı hāvfında istimdād şaleb eyleyeler ve āl ü asġābına olsun kim ⁰⁸bu 'ālem-i żulumānı anlaruñ nūr-ı velāyetleri-y-ile vü irşād-ı hidāyetleri-y-ile ⁰⁹ķulūb-ı mü'minín mükedder olmadan necāt buldı. Bā'de ma'lūm ola kim erenler ¹⁰ babası ve görenler dedesi *Ġazret-i Şeyh İbnü'l-Arabî kaddesa'llāhu's-sirruhu'l-'ālî* ¹¹deryā-yı ğaķıķatden neġe dürlü cevāhirler iħrāc eylediġi tütüyā-yı díde-i ulü'l-ebşārdur. ¹²*Mir'ātü'l-ma'ānî el-idrākü'l-'ālemi'l-insānî* ismi-y-ile müsem mā olan risāle-i nefisede ¹³bulunan ve añna mensūb olup bir ğazine-i rumūz-ı ğaķıķatdır. Lisān-ı Arabî olmaġ-ıla ¹⁴işāret-i ġalyā-ıla Türkiye tercüme eyledüm ki lisān-ı Araba ķadir olmayan müştāķ-ı ğaķıķat ¹⁵bu risālede olan rumūzāt-ı ehliyyeden maġrūm olmaya. Ve bi'llāhi't-tevfík ü 'aliyye ¹⁶'timādî vü minnet-i iķtidārî ğazret-i şeyh Cenāb-ı Kibriyā'ya ġamd édüp buyurur kim ġamd ¹⁷şol Allāh'adur ki anuñ zāt-ı şerifi şeríkden münezzehdür ve şıfatı daħı ulūhiyyete ¹⁸zidd olur, şıfatdan pāk ü berídür ve şalavāt-ıla selām seyyidümüz *Muġammed* üzerine ¹⁹ve āl ü evlādî ve aşġābı üzerine bî-ġadd ü ġāyedür. Bundan şoñra ma'lūm ola kim diyār-ı ²⁰Hindistān'da bir kitāb var-ıdı, 'ulemā ve ġükemāsi ķatında mü'teber ve ma'rūf kitāb-ıdı; ²¹*Burķ-ı Künd yā*'ni āb-ı ġayvan ġavzı demek olur. Pes vaķtā kim 'asker-i İslām ²²diyār-ı Hindi fetġ eyledi ve ol diyār İslām nūrı-y-ıla münevver oldı, bu haber Hind şehrlerinden²³Kābir demek-ile ma'rūf şehre érüşdi ve ol şehruñ 'ulemāsi ve ġükemāsi çok-ıdı. İġlerinden **[02a]** ⁰¹birisi, kim ismi *meġc-i deyr hemín cevā*-ıdı yā'ni şāġib-i riyāzet ve 'ālim demekdür, İslām 'ulemāsi-y-ıla ⁰²münāżara ve mübāġaseye 'azm édüp Eķfüt-nām şehre geldi. Ve ol şehirde 'alā merd-i nā-menend ⁰³bir pādişāh var-ıdı, cum'ā güninde cām'e girdi, bunda 'ulemā var-mıdur dēyu su'āl eyledi. ⁰⁴*Ķaēi Rükneddín Muġammed Semerķandí* maġfelini gösterdiler. Pes *Muġammed Semerķandí* dedi kim "Siz kime⁰⁵ibadet edersüñüz?" ol dedi kim "Şāh-ı ġā'ibāne Allāh'a ibadet ederüz." Cevlā dedi ki "Size kim ⁰⁶haber verdi?" , *Muġammed Semerķandí* dedi ki "Ġazret-i faħru'l-'ālem *Muġammedü'l-Muštāfā şalla'llāhu aleyhi ve sellem* ⁰⁷haber vèrdi; öyle *Muġammed*dür ki rūġ ğaķķında demişdür rūġ Allāh'ıñ emrindedür." Cevlā dedi ki ⁰⁸"*Ġazreti Mūsā*huñ Tevrāt'ında ve *Ġazreti İbrāhim*üñ şuġufunda daħı ğaķ peyġamber bizüm daħı ⁰⁹gördüğümüz böyle." Ve İslām geldi ve 'ulūm-ı İslāmiyyeni kemāl-ıla öğrendi ve 'ulemā-yı İslām ¹⁰müftılıġa icāzet

vêrdiler. Cevlâ dañi mezkûr kitâbı *Muğammed Semerķandfye* gösterdi. Ol dañi ¹¹ta'accüp eyledi ve mazmûnı-y-ıla 'amel eyledi ve mertebeler yene nâ'il oldı. Ve Hind dilinden Fârisiye ¹²ve zebân-ı Fârisiden lisân-ı Arabiye naql eyledi. Ve ol kitâb on bâb-ıdı ve ol kitâb ol şehrlerde ¹³İslâm élinde ĵaldı. Ğazreti Şeyh buyurur: "Ol vaķt ki ben bu kitâbı eşütdüm ve 'acâyiblerine ¹⁴ve ĵaķıķatine müştâķ oldum ve bir üstâdını bulamadum. Tâ ki Cevlâ Kâbir şehrinden ¹⁵Kinhâr şehrine geldi ve kitâb-ı mezbûrı Hind dili-y-ile mü'ellegenden okuyup ve ¹⁶eşitdigi rivâyet édürdi. Ve baña şoğrusı-y-ıla ĵaber vêrdi ve dèdi ki "Bu kitâb ¹⁷ehlinüñ 'ilmi kitâbdan bilünmez illâ ĵalbından bilünür." Ve baña icâzet vêrdi ki rivâyet édem. ¹⁸Bu kitâbı andan okuyup eşitdügüm ve andan işâret eyledügüm Hindî dilinden Arabî lisâna ¹⁹getürdüm. Ben dañi mürîd-i şeyhüñ da'vâtına icâbet ve ĵavl, Cevlâ'sına işâ'at édür gibi ²⁰işâ'at eyledüm ve tertîb eyledüm. Ol kitâbuñ ma'ânîsinden ĵıfz étmedügümi terk eyledüm. ²¹Şekk étmedügümi ve anı *Mir'âtü'l-ma'ânî el-idrâkü'l-âlemi'l-insânî* ismi-y-ile tesmiyye eyledüm, Cenâb-ı Ğazret'den ²²tevfîķ istimdâdı-y-ıla ki ol şoğruya tevfîķ édicidir." Ğazret-i şeyh buyurur kitâbuñ müellifi ²³evvelinde bir hikâye baş édür mübdâ'-i ma'âdden su'âl eylemişin bir kişiyi cevâb vêrür ki ²⁴dèdi ki ben kendi ĵadım şehrümde ki ebâ ve ecdâdum şehridür, anda sâkin-idüm. Ve ol şehrüñ ²⁵şâĵibi beni istedi ve dèdi ki: "Sen bu şehrde oturmagıl, dürüst olmaz. İllâ bir ma'mûr şehre gidesin ki **[02b]** ⁰¹ol şehr benüm şehrümün müntehâsıd ve lâkin⁴ şol şarş-ıla ki benüm 'ahdümi unutmayasın. ⁰²Ve beni ol şehrde bulursın ol şehrün ĵapusında bir vezîrüm vardur ki hiçbir kimesne ⁰³içerü ve şaşra çıķamaz illâ vezîr-i a'żamuñ izni-y-ile. Ve sen ol şehrün vezîrimden su'âl eylesin" ⁰⁴dèyu tenbîh ve te'kîd eyledi. Ben dañi seyyidümün emr-i şerîfi-y-ile 'azîmet ve ol ĵapuya vardum. ⁰⁵Vezîr-i a'żamı buldum ve selâm vêrdüm. Ol dañi selâmımı aldı ve merĵabâ eyledi. Ben aña dèdüm ki: ⁰⁶Baña benüm seyyidüm emreyledi "Bir ma'mûr şehrüm vardur. Aña gidesin ve ol şehrde beni bulursın" dèyu. ⁰⁷Ve ben ol şehre ĵitsem gerek baña vaşfını söyle ve beyân eyle. Vezîr-i a'żam dèdi ki: "Taĵķıķ ⁰⁸senün ol şehre ĵitmeñde ĵâyet meşâķķat ve 'uķba vardur. Ve yene bize dönüp gelmeñde dañi ⁰⁹ziyâde meşâķķat vardur. İĵtimâldür ki meşâķķatün ziyâdeliginden ve yoluñ şarlıĵından 'ahdi ¹⁰unudursın ve firâķ elemi-y-ile ve vâşil olmamaķ

⁴ 'velâkin' edatı metinde iki kez peş peşe yazılmıştır.

kederi-y-ile mükedder qalursın" dedi. Ben dedüm eytdüm: ¹¹"Emri ve himmeti vardur elbette giderem hemān ol şehre ne gūne olduğunu vaşf eyle" dedüm. ¹²Dedi kim: "Diñle imdi benüm sözümi ve 'ahdümi zinhār unutmayasın. Tağkık ol şehre ¹³beni ve seyidimi bulursan ve senüñ ol yoluñ iki deñize varur. Deñizüñ ülkesi bir felekdür. ¹⁴Nefis ve şab'atden ve yedi şağ ve dört 'akabe ve üç menzildür. Bilād muğannet-ıla ¹⁵şoludur. Andan šoñra qarınca gözinden šar bir yola varursın, şöyle ki ayak-ıla yöri-mege qādir ¹⁶olamazsın meger başuñ gögsüñ üzere yörürsün. Vaktā ki bu şiddetleri çekersin başuñ kırtılır. ¹⁷Ol şehre gider-isen ol şehrüñ iki ka-pusı vardur. Bir kapusı şaşrada ve bir kapusı içerüde. ¹⁸Ol şaşradaki kapuda beş kapu dañı vardur. Evvelki kapuda bir şahıs bulursın; kürsısın ¹⁹kan üzere kırmış anda oturur, adı lems'dür ve ol şehrüñ yıkılması ve yapılması anuñ elindedür. ²⁰İkinci kapuda bir şahıs görürsün ki kürsısın şu üzerine kırmış anda oturur; adı başar'dur ²¹ve ol şehrüñ nāzırıdır. Üçüncü kapuda bir şahıs dañı bulursın ki kürsısın āteşe kırmış ²²anda oturur; adı sem'dür, ol şehrüñ cāsusıdır. Dördüncü kapuda bir şahıs dañı bulursın; ²³kürsısın itidāl üzere kırmış anda oturur, adı zevk'dür. Bu şahıs şehre girmege emr šāğibidür. ²⁴Beşinci kapuda bir şahıs bulursın. Kürsısın hevāya kırmış anda oturur; adı şemm'dür ve ol şehrüñ ²⁵mī'māridur. Ve içerüde olan büyük kapuda dañı beş kapu vardur. Evvelki kapuda bir şahıs bulursın, adı gıss-i **[03a]** ⁰¹müşterek'dür, kürsısın şuya kırmış anda oturur ve şab'atı ruşübeta māyildür ⁰²ve şeyāni gālibdür ve ol şehrüñ 'umūrında her kanqı müşkil ki aña āriz olsa ⁰³ol vaqt gāll eder ve lākin gıfz edemez. İkinci kapuda bir şahıs bulursın, ⁰⁴adı hayāl'dür, kürsısın hevāda <kırmış>⁵ anda oturur ve şab'atı ruşübeta ve yubüsete ⁰⁵māyildür ve añlaması azdur ve bir şey añlasa gayrı unutmaz, zıkr eder. Üçüncü ⁰⁶kapuda bir şahıs bulursın, adı vehmdür, kürsısın hevāya kırmış anda oturur⁰⁷ve şab'atı bürüdeteye māyildür ve işi dā'im kızbdür. Bilmedügi şey'e gükm eder ve iltifāt ⁰⁸etmez. Dördüncü kapuda bir şahıs bulursın, adı mütehayyile'dür, kürsısın şuya kırmış ⁰⁹anda oturur ve şab'atı issiya ve ruşübeta māyildür ve ol gāh melek şifaşı-y-ıla şifaşlanur ¹⁰gāh şeyşān şifaşı-y-ıla muttaşif olur ve her şey'i cem' eder ve yene şağıdır. Ve yanında ¹¹ol şehrüñ 'acāyip ve ğarāyibi vardur. 'İlm-i

⁵ hevāda kırmış anda oturur: hevāda anda oturur YKN. 03a/04.

simyā ve kimyā ve ‘ilm-i nār-ı necāt ve ‘ilm-i siğr ¹²ve ‘ilm-i şîr ve şa‘beze⁶ ve gūnāgūn-ı ġarīb ūfatları vardır. Zinhār seni bilmesün. ¹³Bēşinci k̄apuda bir şaḥīs bulursın, adı ġāfiẓa’dur. Kürsīsin yer üzerine k̄urmuş ¹⁴anda oturur ve şab’ati itidāle māyildür ve üzerine mekr ü ġīle ġālip olmuştur ¹⁵ve ol şehriñ ġāfiẓidur ve ġayātından biridür ve k̄apucularuñ işlerini fi’l-cümle ol ġifẓ ¹⁶eyler. Pes vaqtā ki sen şehre ġider-isen anda yēdi şaḥīs daḥī bulursın. Evvelkisi ¹⁷āteş yaķar ol cāzibe’dür ikincisi ol şehre ġiren şey’leri şutar tā ki başa <başda kim ol hāzimedür, üçünci ol şehre ġiren şeyleri şutar tā ki> ¹⁸ol māsike dördünci ol şehre ġiren şeyleri ehline taķsīm eyler. Ol ādiye’dür, ¹⁹laşife keşife keşifdür. Bēşinci k̄anķı şey ki aña varsa anı bozar kendi gibi eyler. ²⁰Ol müteġayyire’dür. Altıncı ol şehre ġiren çirkini şaşra atar ki ol dāfi’a’dur. ²¹Yēdinci bir āḥir şehre daḥī ta’mír için sebeblerin ġāzır eyler ki ol mevlide’dür ve daḥī ²²sen anda bir arslan ġörsen⁷ vaqtā ki sen cümle bu akabeleri ve ‘alāmetleri ve ūfatları ²³ġörür-isen ‘ahdi unudursın ve bir nesne ḥātiriña gelmez. Zinhār ġaflet eylemeyesin. ²⁴Eġer ġaflet-ile ġareket eyler-isen ebedü’l-ebedin elemde ve žulmetde k̄alursın” dēdi. Ve ol eṣḥās²⁵dēdi ki “Sefer eyledüm ve iki deñize uġradum” dēdi. Ve yēdi şaġa ve dōrt akabeye ve üç **[03b]** ⁰¹menzile uġradum ve ol k̄arınca ġözinden şar olan maġale vardum. Anda çok zamān şurdum. ⁰²Tā ki yaķın oldum maķşad olan şehre ġirdüm ve anda daḥī çok zamān şurdum. ⁰³Ve evvel olan ‘ahdi hiç ḥāşırında k̄almadı. Ben ol şehriñ keşif olan yerlerinde gezer-iken ⁰⁴nāġāḥ bir şaḥīsa rast ġeldüm ve ol şeyḥ pādīşāḥ gibi bir taḥt üzerine oturur. ⁰⁵Nażar ētdüm ġördüm ki bizim şeyḥimiz-imiş. Selām vērdüm ol daḥī selām vēdi. ⁰⁶Ben aña söyledüm, ol daḥī ben ne söyler-istem anı söyler ve ben ne işler-istem ġördüm ki <ol daḥī anı işler diķķat-ile nażar ētdüm ġördüm ki> ⁰⁷ol şeyḥ benüm aksüm-imiş. Bu ta’accübden ġayret oldum. Evvelki ‘ahd ḥāşırına ġeldi. ⁰⁸Bu ġalde-iken seyyidümüñ veziri baña ol şehriñ vaşfini ve ḥaberini ve yolundan ḥaber ⁰⁹vērmiş-idi. Aña rast ġeldüm ve baña ḥoş ġeldüñ dēyu merġabā eyledi ve elimden şutdı ¹⁰ve baña “aksır” dēdi. “Zirā bunda aķsırmaķ āb-ı ġayātdu” dēdi ve ben daḥī aķsırdum ve bi’l-cümle ¹¹anda olan rumūzātın ve ‘alāmetin bildüm ve anlar-ıla

⁶ şa‘beze: şa‘bende YKN. 03a/12.

⁷ ġörsen: yorsan YKN. 03a/22.

⁸ ‘ol daḥī anı işler diķķat-ıla nażar ētdüm ġördüm ki’ kısmı der-kenar olarak eklenmiştir.

aldanmayup terk eyledikden ŝoñra ¹²seyyidümi dañı buldum ve baña "ñoş geldüñ ve sen bizdensin" deýüp merhabā eyledi. ¹³Ve benüm vaşanı aşıma ve aña sālimen ğāliben geldüğüm müjde eyledi. Pes bunlar cümle necāta ¹⁴nā'il ve sa'ādet-i ebediyyeye vāşıl olmağa işāret ve rumūzātdur ve bu necāta nā'il olunmaz ¹⁵illā şol işlenen işüñ tedbırinden temyız ve idrāk edici ve insān anuñ-ıla sār ¹⁶ñayvāndan eşref olduğı nefis nāşıka eylemek-ile ğāşıl olur. ***El-bābü'l-evvel*** ¹⁷evvelki bāb 'ālem-i kebirüñ ve 'ālem-i şağırüñ ağvālin beyān eder. Ğazreti şeyñ rażıya'llāhu ¹⁸te'ālā buyururlar: "Müellif dedi ki insān 'ālem-i şağırdur kanķı nesne kim 'ālem-i kebirde ¹⁹vardur 'ālem-i şağırde dañı anuñ misāli vardur". Şems-ile kamer gibi 'ālem-i kebirde vardur ²⁰'ālem-i şağırde dañı misāli vardur. Burnuñ iki delükleridür, şağ delük şemse ve şol ²¹ķamere misāldür ve bu ğāl bir sırr-ı ğaribedür ki burnuñ iki delükleri berāberdür ve nefes ²²nevet-ıla kāh şağından ve kāh şolından çıkar. Bu büyük delıldür. Zırā bu ikisi ²³zıddıdur ve ikisi birden işlemez illā bir mağalde berāber olurlar: insān ğāyetden korķsa²⁴ve yāñud yokuşa çıkar-iken segirtse ve yāñud cimā' eylese veyā vaķt-i nizā'da ikisi²⁵birden işlerler. Ve şağ şemse ve şol ķamere misāl eder. Ve ğene delıl oldur ki bir kimseye ğarāret **[04a]** ⁰¹ğālip olsa bir gün bir gece burnunuñ şağ delüğini şutsa ki nefes şolından çıkar, ol ⁰²ol kimsenüñ ğarāreti def' olur ve şovuķda dañı bu kimseye şovuķ ğālip olsa burnunuñ ⁰³şol delüğini şutsa bir gün bir gece tā ki nefes şağından izleye ol kimsenün şovuğını ⁰⁴def' olur. Ve dañı iki göz ve iki kulaķ ve ağız bāķı kalan beş yıldıza misāldür ve baş göge ⁰⁵misāldür ve cesed yere misāldür ve siñirler deñizlere misāldür ve şamarlar ırmaķlara misāldür ⁰⁶ve ķollar ağaĉlara misāldür ve havās yıldıza misāldür ve deri ve et ve ķan ve kemik ve ilik ⁰⁷ve iki yan kemikleri yedi iķlime misāldür. Uyanuķluķ gündüze ve uyķu geceye misāldür. ⁰⁸Ferāĝ bahāra, ğüzn kışa, açluķ yaz, tokluķ ğüz, aĝlamak yaĝmur, ğülmek yıldırum gibidür. ⁰⁹Ve ķalb kürsı, dimāĝ arşın misālindedür. Ve nefis 'aķı-ı küll gibidür ve 'aķıl zāt-ı mukaddes ¹⁰misālindedür. Ve 'ālem-i kebir bir nefes gibidür ve 'aķıl-ı küll anuñ rüĝıdur ve zāt-ı muķaddes dañı ¹¹'aķıl-ı küllüñ rüĝıdur. 'Ālem-i şağır dañı bunuñ gibi bir nefesdür ve nefis-i nāşıka anuñ rüĝıdur. ¹²Ve 'aķıl nefis-i nāşıkanuñ rüĝıdur ve netekim 'aķıl ālem-i şağırdadur, ne dāñil ve ne ħāriĉdür.¹³*Cenāb-ı Bārı* dañı dāñilden ve ħāriĉden münezzehdür. Bir kimse ki bu misāli fehm eyledi *Cenāb-ı* ¹⁴*Bārı Celle* ismini dañı belledi

ve fehm eyledi ⁹ من عرف نفسه فقد عرف ربه ⁹ dür. *El-bāb* ¹⁵ *ül-śānī* ikinci bāb ‘ālem-i ſağırde olan te’śírātı beyān eder. Ğazreti ſeyh razıya’llāhu ‘anhu ¹⁶buyurur: “Müellif dedi ki ma’lūm ola ki tağkık ‘ālem-i kebırde te’śırleri vardır ‘ālem-i ſağırde ¹⁷olan ſeyler dañı ‘ālem-i ſağırde te’śırleri vardır. Ālem-i kebırde olan ſemsün ve kamerün ¹⁸ eſyāya te’śırleri muğarrerdür. Eger anlaruñ te’śiri olmaya hiçbir ſüret muſavver olmaz-ıdı.” ¹⁹Ve ‘urefā dañı ittifağ eylemiſlerdür ki tağkıkā insān günde nefesin almaya illā ſolından ²⁰ve gecede dañı almaya illā ſağından tā ki aña bu kã’ide zağmetsüz ‘ādet olına. Vağtā ki bu mertebeye ²¹yetiſe ſayruluğ ve ıssı ve ſovuğ ve ağı ve sã’ir bedel ğastelik kār etmeye, dā’im zinde ²²olur. Ve nefes dañı beſ dürlüdür: Birisi nārı ve birisi hevā’ı ve biri mā’ı ve biri turābı ²³ve biri semā’ıdır. Nārı olan yuğaru gider, hevā’yı olan yayılır, mā’ı olan dört barmağ kadar aſağā ²⁴iner, turābı olan sekiz barmağ kadar aſağā iner. Bunlaruñ her birilerinüñ ğükmi vardır yã’ni kamerün ²⁵ſolından nefes almağdur. Vağtā ki saña bir ādem gele ve ſağ yanına otursa nağar eyle. Nefesün **[04b]** ⁰¹ ſağdan-mı yoksa ſoldan-mıdır. Eger ſoldan-ısa kamerdür. Ol kimse ğā’ibden ſorar-ısa ğā’ib ⁰²selāmetdedür ve gelür. Eger bir ğācetden ſorar-ısa ğācet vücūda gelür. Ve sã’il kimesne ⁰³ſağ yanından ſorar-ısa ğā’ib ya ħastedür yãñud ölmıſdür ve eger ğā’ibden ſorar-ısa vücūda ⁰⁴gelmez. Ve sã’il ſol yanına oturduğundan dañı buña ğöre ğareket eylesesin. Ve eger sen bir ğācet ⁰⁵içün bir yere gitmek murād eylesen nağar eyle nefesün ſağından-mı veyãñud ſolından-mı. Eger ſağından ⁰⁶-ısa gidesin ve eger ſolından-ısa te’ñır edesin, vücūda gelmez. Ve ſã’āmı yer-iken dañı eger ⁰⁷ſemsden-ise ğazm olur ve cesede dañı fa’ıdesi olur ve eger kamerden-ise ğazm ⁰⁸olmaz ve cesede fa’ıdesi olmaz. Ve cimã’da dañı eger ſemsden-ise erkek veled, kamerden-ise ⁰⁹diſi veled ſoğar. Ve eger diler-ısen ki avrat saña meftūn ola vağt-ı cimã’da nağar eyle. Eger ¹⁰avratuñ nefesi kamerden ve senün ſemsden gelür-ise burnuñ ſağ delüğüñ avratuñ ſol ¹¹delüğü üzerine koyasın. Vağtā ki avratdan nefes gele ſutarsın ve kendi nefesini zãbſ ¹²eylesesin tā on iki kerre böyle eylesesin. Ve nizã’da ve cenkde nağar eyle. Nefesün ſemsden-ise ¹³ħaſmuñ ſol ſarafına ğeçesin

⁹ ‘Men arefe nefsehü fekad arefe rabbehü’: ‘Nefsini bilen, Rabbini bilir’ anlamındaki Arapça vecizedir. Bu sözün hadis-i ſerif olup olmadığı tartıſmalı bir konu ise de İbn Arabî ve İmam Rabbânî gibi ſahsiyetlerin bu sözün hadis-i ſerif olduğı görüşünde ittifağ ettikleri görölür.

ve eger kameran-ise ŝađ ŝarafına oturasın, elbette gālip olursın. ¹⁴Ve göz cümle şeylerden ‘azızdür ve eşkāl ü ŝuver-i menkūŝe’i seyr içün. Ve eger sen ‘ālem-i ğayba ve anda ¹⁵olan ‘acāyibe muŝŝalí’ olmağ diler-isen iki gözüñ karalarını burnuñ kenārında olan gözüñ kenārına ¹⁶cem’ eylesin ve gözüñ iki siyāhı-y-ıla burnuñ ucına bağasın ki ŝüret budur. Bu gāl üzere ¹⁷ve Allāh’ın lafzını¹⁰ zikre meŝgöl olur-isan bu lafz ‘Allāh ‘azze ve celle’ demekdür. Ķalb-ıla zıkr edersen, ¹⁸bunu kendine gāl eylesen ol vađt ‘ālem-i ğayba muŝŝalí’ olursın. Vađt-ı cimā’da dağı mādām ki gözüñ ¹⁹iki karası cem’ ola inzāl olmaz, vađtā ki iki kara birbirinden ayrılrsa inzāl olur. Ve eger gözde ²⁰beyaz nođŝa olsa ol beyaz nođŝa olan göz ŝāđıbi ol nođŝa-i ‘aynı-y-ıla görür gibi ol nođŝaya ²¹bađsa ve buña müdāvemem eylese ol nođŝa gider. Ve eger gözde zā’fı olsa altı ŝarafına çok ²²gezdürsin, gözi kuvvetlenür. Ve eger bir göz dā’im yağarsa gözünü berk yummaz ve karını aç²³ŝutar-ısa rāđat bulur. Bu gāl-ıla yağı def’ olur ve sıretini seyr eder. Ve eger dilerse ki hiç ²⁴yađarmaya bir yeŝil tağta üzerine bir siyāh nođŝa koyasın ve hevā girmez bir hālí yere oturasın²⁵ve āhire bağmayasın tā ki yađ çıka. Ve ol çıkan yađ ŝovuđ olur aña kanā’at eylemeyesin. **[05a]** ⁰¹ Ammā ağız ol bir aŝıl ŝamardur ve ol insanın kuvvetde ve ğareketde ĳā’im olmasına mağall-i ğayātdur. ⁰²Tükürükdür ve tükürüğü ŝiŝlere ve ğıbanlara sürseler giderür. Ve dili ağıza ŝarkıtmađ ⁰³ŝudā’ marađuñ def’ eder ve diŝlerüñ arasından ađızuñ-ıla nefes almağ beden içinde olan ⁰⁴ğarāreti def’ eder. Ammā iki ĳulađ cürmi ve ŝavnı idrāk içündür. Ve ĳulađ ĳirkini göze sürme ⁰⁵yerine çekseler cümle illetleri def’ eder, hāmra ĳatalar az şey-ile serhōŝ¹¹ eylemez. Eger beden ŝovuđ ⁰⁶olsa iki ĳulađlarını penbe-y-ile ĳapaya, ıssıya mübeddel olur. **El-bābü’ŝ-ŝālís** ⁰⁷üçüncü bāb ĳalbüñ ğağığatını ve ma’nāsını beyān eder. Ķazreti ŝeyh buyurur: “Müellif dedi ki ⁰⁸ālem-i ŝađır mevcüdātuñ ve anuñ sırrıdır. Ve ĳalbüñ ma’nāsı sidretü’l-müntehādur ve mağall-i ađŝādur ⁰⁹ve anda gökleriñ ve yerleriñ ‘acāyibātı vardur ve devām üzere felek gibi ğareket eder sa’ādetle ve nuğüsetle. ¹⁰Sa’ādeti oldur ki hāyırāta ğareket, nef’ cezbine ve zarar def’ine ğareket eder ve nuğüseti oldur ki dā’im ¹¹ŝerre ğareket eder.” Zırā ĳalb on iki burđdur ve ğareketi tēzdür ve ŝüreti budur. ¹²Ve eger diler-isen ĳalbüñ burđlarda gālını bilesin bir hālí yerde

¹⁰ lafzını: lafzını YKN. 04b/17.

¹¹ serhōŝ: ŝerhōŝ YKN. 05a/05.

oturup ve hâşırına hiçbir nesne ¹³getürmeyesin, bedenüñi ğareket etdürmeyesin ve qalbüñ burçlarda ğareketüñ müşâhede édüp ¹⁴saña žâhir olur. Her burcuñ hâşşası senüñ irâdetsüz ve şol mezmüm olan şifaşlar ki ¹⁵qalbüñ burçlarındadır. Şol siyâh kanuñ hâşşasındandır ki insânuñ şol şarafında vâkı' ¹⁶mufaşşal ve şamarlaruñ ve â'zânın kan gidécek yerlerde olan şeyşân şarafındandır. Ve rûğ ¹⁷hâşşalar ki qalbüñ burçlarındadır. İnsânuñ sağ yanında olan zevk ü şafâ hâşşasındandır ki ¹⁸mufaşşalda ve şamarda ve siñirde kan yollarında olan melek şarafındandır. İmdi vaqtâ ki ¹⁹sen vaşfi fehmi ü idrâk eylediñ-ise ki her vaqt sağ şarafında olan muşâğibiñ-ile şoğbet ve ülfet ²⁰édüp dâ'imâ andan ayrılmazsın. Zîrâ sen dâ'im şoğbetüñ anuñ-ıla olmaq ğâline kuvvet ve kudret ²¹vêrür ve şol şarafındaki muşâğibe ğâlip olursın. Bu ğâl sa'âdet-i ebediyyedür. Ve şol şarafuñda ²²olan muşâğibüñe iltifât eylemeyesin ki ol sende olan şeyşândur. Andan ğazer édüp askerini ²³kuvvetlendirmeyesin ki şekâvet-i ebediyyedür *e'üzübi'llâh*. Ve tağkık bir anda qalbüñ bir ğâlden bir ğâle ²⁴dönmesi ben şunu işlerim şunu işlemem demekden ğâşil olur. Pes saña lâyıq olan ²⁵laşif şarafında bulunup keşif şarafında bulunmayasın. Ve mürîde bu ğâli ta'rîf etmek üstâd **[05b]** ⁰¹üzerine ğaqqıdır. Ve eger sen qâdir olur-ısan şol şarafındaki muşâğibi iślâğ édüp ve sağ ⁰²şarafındaki muşâğibine mütî' eyleyesin. Böyle olıcaq erbâb-ı mükâşefeden olup ehlu'llâhdan ⁰³olursın. Bu ğâl her zamân mücâhededür, riyâzet-ile ğâşil olur. Zîrâ bu maqâm evliyâ ve enbiyâ ⁰⁴maqâmıdır. *El-bâbü'r-râbî'* dördüncü bâb riyâzetüñ aĝvâlinı beyân éder. Ğazreti Şeyh buyurur: "Müellif ⁰⁵dédi ki 'âlem-i şâğiri ictimâ' édüp žulmet şarafına meyl étmeyesin, ğafletden olur. Zîrâ 'âlem-i şâğiri ⁰⁶tedbîr eyleyen nefsi müdebbirdür, kendi zât-ı ğissisi-y-ile ki ekl ü şürb ve cimâ' ve uyku ve dünyâ ⁰⁷ve 'umümdür. Bunlar-ıla meşĝül olup deryâ-yı ğafletde müstaĝraq olur. Ve eger keşifi terk laşif ⁰⁸şarafına meyl édüp qalbe ve nefse ve göze ve dile rî'âyet éder-isen bunlar cümlesi biribirinüñ ğareketine ⁰⁹nâžırdur. Vaqtâ ki qalb ğareket éde nefes ğareket éder, nefes ğareket étse göz ğareket éder, göz ¹⁰ğareket étse dil ğareket éder, dil ğareket étse qalb ğareket éder. Bunlaruñ intizâmı böyledür. ¹¹Bunlara nižâm verilmmez illâ iki ğâşlet-ile olur. Birisi oldur ki kendi nefsüñi dâ'im meyyit 'add ¹²eyleyesin, saña aşlâ bir mâni' olur şey qalmaya ve halk senden bir hâyır yâhud bir menfa'at ümidinde ¹³olmaya. Birisi dañı oldur

ki sen hâlıkı cümle meyyit 'add eylesen ki anlardan hiçbir menfa'at ümîdi-y-ile ¹⁴olmayup ve şerlerinden bir hâv ü hâşyet gelmeye. Ve şöyle ma'lûm ola ki bu cesed şu-y-ıla, turâb-ıla ¹⁵şolmuş bir kırba gibidür ve anı hâfîf édüp bir yere iletmek murâd eylesen bunlar içinde-y-iken ¹⁶ağırdur, zağmet olur. Cesed dañi mādām ki şu-y-ıla, nân-ıla şoludur ağır olur, keşîf olur. ¹⁷İmdi lâzımdur ki rıfķ u teennî-y-ile cesed pāk u hâlî ola ve şiddet-ile şutulmaya ki biribirinden za'af ¹⁸arız olmaya. Ve cesedi rıfķ-ıla tañliye edecek bir nece celsedür ki ehl-i riyâzet ve ehl-i mârifetden ¹⁹seksan dört kadar kimselerüñ ittifâkı vardur ki bu celselerüñ her birinde nece hâşşa vardur ve yigirmi ²⁰sêkiz celsedür. Ve biz bu kitâbda ol celselerüñ bêşini derk eyledük. Pês sâlik ibtidâ gâlinde ²¹aç şura ve şâdmân olmaya ve dâ'im tenhâ yerlerde otura ki kuvvâsı kavî ola. Zîrâ mücâhedenüñ ibtidâsı ²²yaz ve kış gibi, âhîr vaqtı bahar ve güz gibidür. Sâlik kendü-içün gündüzde ve gecede mücâhede étmeye ²³vaqtlar ta'yîn eylesün. ***El-celsetü'l-evvel*** evvelki celse siñirleri ve bögrekleri kavî étmek için ²⁴muğnî oldur ki murabba' olur. Andan incügi-y-ile şağ ayağını şol uyluğı üzerine ve şol ayağa ²⁵incügi-y-ile şağ uyluğı üzerine koyar. Rıfķ-ıla ve müdârâ-y-ıla buña meşğül ola tâ ki zağmetsüz oturmağı **[06a]** ⁰¹ kendüye 'âdet olına ve bu ibtidâ gâlidür. Buña kâdir olduķda bākîlerine dañi kâdir olur. ⁰²Ve bêlini şoğrı şuta ve iki ellerini dizlerine koyup bāzūlarını diküp şayanup ve böyle ⁰³oturur-iken dā'im göbegine baķa ve ğareket eylemeye tâ ki anı gören yerde bitmiş bir aģaçdur dese. ⁰⁴Ve ķalb-ıla dā'im ilk kelimesin tefekkür eyleye ki mā'nāsı *Allāh azze ve celledür*. Bunı gāşil eden kimesne ⁰⁵az yemenüñ ve az söylemenüñ hâşşaları žahir olur. ***El-celsetü's-sānî*** ikinci celse ⁰⁶ol žikr olındığı gibi otura ve şağ ķolını şol omuzına dek ve şol ķolını şağ omuzına dek ⁰⁷ķafası üzerine koyar ve bêliñ şoğrudup başını cūsşesi-y-ile bile dört ķabına döndürüp ⁰⁸yaluñuz yüzün döndürmege ve ķalb-ıla žikru'llāha meşğül ola. Ve sâkin olmaķ istese ⁰⁹iki¹² ellerüñ dizleri üzerine koyar ve bāzūlarıñ diküp dayana ve žikrden hâlî olmaya tâ ki ğaybet ¹⁰vākî' ola. Vaqtā ki žâkir gāžır olsa 'âlem-i ğaybdan aña ferāğ vērür, ziyāde 'amel étmege muğabbet vērür. ¹¹Bu maķām gāşil eyleyen kimesne cūzzam ve barş ve bāşur ve sidik yolına şaş durmaķ maraźlarından ¹²emîn olur. ***El-celsetü's-sālîs*** üçüncü celse ol žikr olındığı arasına başını şalındurup ¹³ķalb-

¹² YKN.'de 'iki' sözcüğü bir önceki satırın sonunda ve bu satırın başında iki kez yazılmıştır.

ila zikru'llāha meşgūl ola. Bu maḳām ḡāşıl olduḡda ū māddesi gidūp āteş ve hevā ¹⁴ve turāb māddesi ziyāde olur ve bu ḡāl insān-ıla melek arasında bir özge ḡāldür. ***El-celsetü'r-rābī'*** ¹⁵dördüncü celse ol zikr olındıḡı gibi otura, iki ellerüñ incügi-y-ile arasına ūşoḡup secde ¹⁶eyleye ve iki ellerüñ kafası üzerine ḡoyup parmaḡlarıñ biribirine kilidleyeler, zikru'llāha meşgūl ¹⁷ola. Bu maḳām ḡāşıl olduḡda ḡavf-ı ins ü cinn ḡalmaz, yer gök yıḡılsa ceza' ve feza' gelmez. ¹⁸***El-celsetü'l-hāmīs*** beşinci celse iki ellerüñ yere dikūp ve ūşaḡ ayaḡın baş barmaḡı¹⁹şol ayaḡuñ bāḡı barmaḡlarıñ daḡı şol ḡolunuñ dirsegine ḡoya ve iki elleriñ ḡuvvet-ıla mu'al-laḡ ²⁰şuta ve zikru'llāha meşgūl ola. Bu maḳām ḡāşıl olduḡda rusūh bulup ziyade 'amel éder, uçmaḡ ²¹ḡāşıl olup cümle ervāḡdan olur. Bu zikr eyledüḡümüz beş celse sā'irlerin muḡtāc eylemez. ***El-bāb*** ²²***ül-hāmīs*** beşinci bāb nefes ve aḡvālin beyān éder. ḡazreti Şeyḡ buyurur: "Müellif dedü ki ma'lūm ²³oluna ki 'ālem-i ūşaḡırde nefesüñ bünyādı ve ḡıyāmi ḡarāret-i 'azizedendür ve ḡarāret-i 'azizenüñ ²⁴biri ma'idedür ve ma'ide ḡarın içinde ve ḡarın göbek eşrāfında bir küçük ḡalḡadır. ūşuret budur ²⁵ve göbegüñ iki ūşarafı ma'ideye muttaşıldur ve nefes anuñ oynamasından olur ve taḡsım [06b] ⁰¹olunur nefesüñ ucu bālāya gider müteneffis-içün ve ucu aşāḡa gider teneffüs-içün ⁰²ve ucu sā'ir bedene yayılır bedende ḡan devr étmek-içün zırā ḡanḡı ūşarafa ki nefes ⁰³işlemeye ol a'zāya za'af gelür ve ḡareketden ḡalur, ḡıssi olmaz. Bu nefesler ⁰⁴cümlesi ḡayāta medārdur ve ḡıdādan ḡāşıl olur." Pes vaḡtā ki bālāya ve aşāḡa giden ⁰⁵nefesler rıfḡ-ıla ve tedric-ile bedenüñ eşrāfına yayılan nefes-ile cem' olsa şöyle¹³ ki ⁰⁶aşāḡa nefes gitmese illā istincā zarūreti-içün ve yukarı gitmese illā bir zarūret-içün ⁰⁷ḡayāta medār olur ve ḡayāt daḡı nefsi-nāşıḡaya medār olur ve keşıfden laşıfe teraḡḡı ⁰⁸ḡāşıl olur ve eger sen bu ḡāli murād éder-isen ol ḡıdāyı işlāḡ ve laşıf eyle meşelā ⁰⁹süd ve ḡınaş gibi¹⁴ ve et ve yaḡlu şeyler yémeyesin illā vaḡt-i zarūretde ¹⁰ve bālāya giden nefes şaşra ḡıḡdıḡı vaḡt ḡuvvet-ile on iki barmaḡ ḡadar ḡıḡar ¹¹ve iḡerü girdiḡı vaḡt <on iki barmaḡ ḡadar ḡıḡar ve iḡerü girdiḡı vaḡt> ¹⁵¹²dört barmaḡ ḡadar iner şaşra ḡıḡan on iki barmaḡ dördü iḡerü girüp sēkiz ¹³barmaḡ ḡadar eksilür pes naḡar eyle ḡecede ve ḡündüzde ne miḡdārı

¹³ şöyle: söyle YKN. 06b/05.

¹⁴ gibi: gibi gibi YKN. 06b/09.

¹⁵ YKN.'de bu kısım muhtemelen yanlış yazılmış olup üzeri çizilmiştir.

eksilür ki ¹⁴ol eksilen senüñ ömrüñdür pes lāyık olan rıfık-ıla ve tadríc-ile 'aksin işleyesin ¹⁵oldur ki nefes aldıgın vaqt kuvvet-ile ve şaşra çıkardığın vaqt rıfık-ıla çıkarasın. ¹⁶Söyle ki on iki barmak kadar şaşra çıkarasın. Vaktā ki sen bu maķāma nā'il olasın ¹⁷üç şey fikr eyle: Birisi oldur ki annesi ķarnında şaşraya çıkmamış-ıkan mā'süm neçe ¹⁸teneffüs eder ve annesinüñ ķarnı zağmet ve meşakķat çekmez ve birisi oldur ki deñiz içinde balık ¹⁹neçe teneffüs eder ki aña şü girmez ve ağaķlar yerden şuyı cezb ve yukarusına varaķlarına ²⁰erişdürür. Pes ma'süm *Ġazreti 'aleyhi's-selām* misālinde ve balık *Zü'n-nün 'aleyhi's-selām* ²¹misālinde ve ağaķ *İlyas 'aleyhi's-selām* misālindedür ki bunlar āb-ı ğayāta nā'il olmuşlardır. ²²Vaktā ki bunlaruñ teneffüsü zevķ-ile oldı-y-ısa zikre meşğül ve bu ğālin idrākin ²³dā'im mülāğaza eyleyesin tā ki bu ğāl zikr-ile ve zevķ-ile tağķık ola ol vaqt maķşüda ²⁴nā'il ve 'ālem-i ğayba vāsişasız müşāhede edersin. ***El-bābü's-sādīs*** altıncı bāb menı ğıfz²⁵eylemek beyānındadır. *Ġazret razıya'llāhu 'anhu* buyurur: "Müellif dedi ma'lüm olsun ki tağķık-i **[07a]** ⁰¹'ālem-i kebírüñ ve 'ālem-i şağıruñ bünyādı beş şeydendür ve iki 'ālemüñ laşıfı ve keşıfı ol ⁰²beş şeydendür ve ol laşıfler ziyāde ve noķşan ve kevn ü fesāda muğtāc degüllerdür. Ammā keşıfı ⁰³bunuñ 'aksidür, 'ālem-i kebírüñ keşıfı şabāyí-i erba'adur, cemí-i eşyānuñ aşlıdur. Ve 'ālem-i şağıruñ ⁰⁴keşıfı ahlāş-ı erba'adur, cemí-i eşyānuñ aşlıdur ve 'ālem-i şağıruñ keşıfı ahlāş-ı erba'adur ⁰⁵ve aşlı toħmdur." Ve Allāhu Te'ālā her ne ki hāķ eyledi-y-ıse aña bir misāl hāķ eyledi buğdaya buğday ⁰⁶incüye incü insāna insān arslana arslan. Bes eşyānuñ ğaķıķatıne 'ārif olan ⁰⁷ğükemā ve 'urefā ķatında menı insānda cemí şeylerden 'azızdür demişlerdür ki vaqt-i cimā'da ⁰⁸er-ile avrat yağdan ğayb olurlar. Şol fitil yağdan ğayb olup ziyāsı eksildüği ⁰⁹gibi anlaruñ dañı kuvvetleri ve ziyāsı eksilür. Zırā nefsi-nāşıķa nuşfeye ta'alluķ eder ¹⁰ve nuşfe şol penbe fitil yağı cezb eylediği gibi nefsi-nāşıķanuñ kuvvetin cezb eder. ¹¹Ve avrat erüñ mağlūbidur ve avratuñ ekseriyā ğāl-i zāhiri bürüdet ve yubūset ve yāñud ¹²bürüdet ve ruşubetdür ve bāşin ğarāret ve yubūset ve yāñud ğarāret ve ruşubetdür. Pes nuşfe ¹³evvel ķan olur, bā'de ğarāret ve ruşubet-ile et olur, bā'de şamar ğāşil olur ve göbege ¹⁴muttaşil olur ve ğayız ķanı yerine ta'alluķ eder ve köki ve şamarları yukaru ve budakları ¹⁵aşāğa bir ağaķ gibi olur ve sācid hey'etinde şurur. Şağ ayağı şol ayağı üzerinde ve iki ¹⁶cüz'ı yā'ni dibleri ayaķlarına ulaşıķ ve başı dizleri biribiri-

y-ile uylukları arasında ve iki ¹⁷dirseği iki boş böğreginde ve iki elleri kulaqlarında ve göbek ipligi-y-ile mu'allakdur. İki ¹⁸ayaqları ve dibleri başından yukarı ve iki dizleri aşağıdadur. Eger erkek-ise arkası ¹⁹anasınıñ karnı şarafında olur; eger dişi-y-ise karnı anasınıñ karnı şarafında olur. Ve evvel aña ²⁰fetğ olan ğiss-i zevk, andan şoñra göz, andan şoñra kulak, andan şoñra lems, andan şoñra ²¹şemmdür. Bir kimse cimā'ın zararını bilse istemez illā meger zürriyeti bāķi kalmak-ıçun. Anuñ ²²dañı vaķtı otuz yaşına kadar, otuz yaşından şoñra lāyıkı ferāğatdur. Ehl-i mā'rifet anı hüznin cem' ²³édüp za'af gelicek vaķtına şakladılar ve anlarıñ katında iğtilām olmak evlādları ölmek ²⁴kadardur. Ve cühhāl lezzetine aldanup israf eylediler ve bu ğāl behāyim şifatıdır. Bilmez ki her ²⁵cimā'da nefeslerüñ telefe ve ecellerüñ kurb olur. Zírā meninüñ gitmesi hevāyı za'af édüp **[07b]** ⁰¹bārid ve yābis olan hılşı kavı eder ve hāricli eksildür. Pes iki ğarāret ve iki ruşubet ⁰²eksildür, pes iki ğarāret iki ruşubet eksildür. Bir kimesnede bu dördü eksilse ⁰³ol kimesne beden zararından hālās olmaz. Zírā bu dört mertebe ğayāta medārdur ve ervāñ ⁰⁴ġālidür. Ve iki ğarāret ve iki ruşubet eksilince iki bārid ve iki yābis artar. Bir kimesnede ⁰⁵bu dört şey artsa ol kişi bi'z-zarūrī ölür. Zírā bu dört mertebe ğayāta medārdur ⁰⁶ve cemādāt ġālidür. 'Āķil olan kimesne meninüñ çıķduđına nādim ve mağzün olur ⁰⁷bildigi-içün ve cühhāl ve behāyim bi's-şab' anlara dañı ğüzn gelür. Zírā nefis bu cevherüñ gitdüğine ⁰⁸elbette tağassür eyler. Ve 'āķile lāyık olan oldur ki ğamül ola ve ekser ġālinde aç şura ve hālk ⁰⁹-ıla iñtilāş eylemeye ve zıkr olan meclisde bile oturmaya ve tāze yüze bakmaya. Meger ansuz ¹⁰gözi rast gele tekrar bakmaya ve avratlarla tekellüm ve iñtilāş eylemeye ve zıkrı olan meclisde ¹¹bile oturmaya ve hāşırlarına getürmeye ve qalbi dā'im zıkrı'llāha meşğül ola. Ve insānda ¹²bir beyāz siñir vardur, içi boş ve qarın içindedür, bel kemiklerine ulaşıkdur ve ol ¹³rūğ ğayvānınıñ meskenidür. Pes nefes aña varur ve meniyi aña cezb eder, sidügi ¹⁴sidük yolına cezb eyledügi gibi. Ve eger sen bu zıkr olunan şeyleri ol vaķt nefesüñi ¹⁵ve qarını her ānda āb-ı ğayāt-ıla şormuş olursın. ¹⁶Vallāhu sübgāne a'lem bi's-şavāb ¹⁷ve'l-bihil-merc' ve'l-me'āb.

Sonuç

Bu çalışmada, *Tercüme-i Mir`atü'l-Ma`ânî* adlı yazma risale, müellifi ve mütercimi, telif ve tercüme tarihi, yazıldığı yer gibi çeşitli nitelikleri bakımından incelemeye tâbi tutulmuştur. Çalışma kapsamında incelenen yazma risale, dil özellikleri bakımından Eski Anadolu Türkçesinin karakteristiğini yansıtır. Kütüphane kaydında, eserin istinsah tarihi 17. asır olarak gösterilmiştir. Ancak risalenin son sayfasında "hateme" kelimesinin yanına 918 rakamının yazılmış olduğu görülmektedir. Belirtilen tarih, hicrî 918 senesini ifade ediyor olmalıdır, bu tarih miladi takvime göre 1512 senesine tekabül etmektedir. Risalenin dil özellikleri dikkate alındığında, 16. asrın ilk yarısında istinsah edilmiş olma ihtimali kuvvetlenmektedir.

İhtiva ettiği konu bakımından ise eserin ilgi çekici bir içeriğe sahip olduğunu ifade etmek gerekir. Eser, dinî-tasavvufî içeriğinin yanında insanın ruhsal ve fiziksel yapısını ele alması yönüyle mev'ize türünden ayrılır. Öncelikle dönemde hâkim olan anatomi algısına göre vücudu teşkil ettiği düşünülen 'anâsır-ı erbaa' ve bu unsurların özellikleri ile insanda bulunan görme (basar), işitme (sem'), dokunma (lems) gibi meziyetler, temsîlî bir şehir ve bu şehre yapılan yolculuk vasıtasıyla aktarılır. Daha sonra tasavvufî konuların yanında insanın fiziksel özelliklerine dair birtakım hususlara yer verilir. Risalenin bu yönü, dinî tasavvufî konuları içeren mev'ize türü içerisinde eseri ilginç ve müstesna kılan özelliklerin başında gelir.

Özellikle eserin dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer verilen konular dikkat çekicidir. *El-bâbü'r-râbî* yani dördüncü bâb, riyazet konusuna ayrılmıştır. Bu bâbda mücahede ile nefsini öldürmek, müdebbir eylemek, halkı yok farz edip kimseden bir menfaat beklememek gibi tasavvufî riyazetin yanında hareket biçimlerini içeren fiziksel riyazet üzerinde de durulur. Bu kısımda bedeni fazlalıklardan arındırarak oturma ve hareket biçimleri dört celsede aktarılır. Bu celselerde yer verilen oturma biçimleri bugünkü modern yoga uzmanları tarafından uygulanan oturma biçimlerini andırır. Beşinci bâbda nefesin ahvâli üzerinde durulur. Bu bölümde '*nefesüñ bünyâdi ve kıyâmı*' adında nefes alıp vermenin usulü, derin nefes almanın fazileti gibi hususlar aktarılır. Özellikle dördüncü ve beşinci bölümler dikkate alındığında, eserin tasavvufî içeriğinin yanında bazı fiziksel becerileri de kazandırmak amaçlı tedbirler sunduğu görülür. Eser, bu yönüyle insanın ruhunu ve bedenini fiziksel hareketler, nefes egzersizleri ve benzer birtakım yöntemlerle eğiterek bedene ve ruha hâkim olmayı amaçlayan Hint felsefe sistemi yoga ile bağdaşır. Bu noktadan hareketle üzerinde durulan risalenin içerik itibarıyla tasavvufî konularla Hint mistisizmi alanına dâhil edilebilecek hususları birleştirerek aktardığını söylemek mümkündür. Zira risalenin içeriği dikkate alındığında

özellikle ilk üç bölümün tasavvuf alanına giren mücâhede, nefis terbiyesi gibi konulara tahsis edildiği; dördüncü ve beşinci bölümlerin ise Hint mistisizmi alanına dâhil edilebilecek bedensel hareketler ve nefes egzersizleri üzerine kurulduğu anlaşılmaktadır.

Tercüme-i Mir'âtü'l-Ma'ânî adlı risalenin istisnai yanlarından bir diğeri, eserin Muhyiddin İbn Arabî'ye isnat edilmesidir. Risalenin giriş sayfasında kırmızı renkli talik yazıyla yazılmış olan başlıkta, eserin Muhyiddin İbn Arabî tarafından tercüme edildiği "*Tercüme-i Şeyhü'l-Ekber Muhyiddin Arabî el-Kâdirî Kudûse Sirruh*" şeklinde belirtilmektedir (YKN. 01b/01). Risalenin takip eden bölümlerinde eserin müellifi ile ilgili çelişkili denilebilecek birtakım ifadeler de rastlanmaktadır. Başlangıçta eserin Muhyiddin İbn Arabî'ye ait olduğunun belirtilmesine karşın giriş kısmında risaleyi Hintçe aslından önce Farsçaya, sonrasında Arapçaya tercüme eden mütercimim Kadı Rükneddin Muhammed Semerkandî adlı bir zât olduğu ve eserin aslının Hint dilinde telif edildiği zikredilmektedir (YKN. 02a/11-12). Bu bilgiler dâhilinde ifade etmek gerekir ki eserin müellifi ile ilgili kesin bir hüküm vermek güçtür. Ayrıca eserin Dubai'de bulunan *Juma Al-Majid Center for Culture and Heritage* adlı kültür merkezine ait yazma eserler kütüphanesinde "236387, 236389, 236388" materyal numarası ile kayıtlı olan nüshalarında mütercimimin '*Şeyhü'l-Ekber Muhyiddin İbnü'l-Arabî Ebû Bekr Muhammed bin Ali bin Muhammed el-Hâtimî et-Tâ el-Endülüsi*' olarak belirtilmesi, bu risalenin İbn Arabî tarafından tercüme edilmiş olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Bu noktada vurgulamak istediğimiz husus, çalışmanın amacı ve kapsamı ile ilgilidir. Bu çalışma, incelenen risalenin kesin olarak Muhyiddin İbn Arabî'ye ait olduğunu ispat etme çabasında değildir. Çalışmanın asıl amacı, özellikle dil özellikleri ve içeriği bakımından değerli görülen bir eserin tanıtımını yapmak, eserin çeviri yazılı metnini araştırmacıların hizmetine sunmak ve eseri içerdiği konular bakımından değerlendirmektir. Çalışmanın dil alanında yapılan çalışmalara katkı sağlayacağını umuyoruz.

Kısaltma Ve İşaretler

YKN.	Yapı Kredi Nüshası.
MPN.	Manuscript Page Number.
H.	Hicrî.
M.	Milâdi.
vef.	Vafât.
ö.	Ölüm Tarihi.
c.	Cilt.
s.	Sayfa.
Sy.	Sayı.
Çev.	Çeviri.
Haz.	Hazırlayan.
01b/13	Birinci sayfanın on üçüncü satırı.

Kaynakça

- Ateş, Ahmed. "Muhyiddin Arabî". İslâm Ansiklopedisi 3. baskı c.8, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1979: 533-555.
- Ayverdi, İlhan. Misalli Büyük Türkçe Sözlük. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2005.
- Chittick, William. **İbn Arabî ve Ekolü, Hayatı, Eserleri ve Tefsiri (Tercüme: Dr. Hüdaverdi Adam)**. Islamic Spirituality and Manifestations, 1991.
- Devellioğlu, Ferit. Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat. Ankara: Aydın Kitabevi, 2006.
- Ebu'l-Hasen Ali b. İbrahim el-Bağdâdî. Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin Menkabeleri (Çev. Abdulkadir Şener ve M. Rami Ayas). Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay. c.9, 1972.
- Ernst, Carl W. "Müslüman Yoga Yorumcuları (Çev. Mehmet Atalay)". e-makâlât Mezhap Araştırmaları, VII/2, Güz 2014: 117-128. ISSN 1309-5803.
- Ertuğrul, İ. Fenni. Vahdet-i Vücûd ve İbn Arabî (Haz.: Mustafa Kara) 2. Baskı. İstanbul: İnsan Yay. 2008.
- Gülsevin, Gürer ve Erdoğan Boz. Eski Anadolu Türkçesi. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-TDK Yay. 1997.
- Kanar, Mehmet. Büyük Farsça-Türkçe Sözlük. İstanbul: Birim Yayıncılık, 1998.
- Kanar, Mehmet. Osmanlı Türkçesi Sözlüğü. İstanbul: Say Yayınları, 2008.
- Özel, Ahmet. "Ebû Hâmid Rüknuddin Muhammed b. Muhammed el-Amîdî es-Semerikandî". İslam Ansiklopedisi c.3, İstanbul, 1991: 56-57.
- Sami, Şemseddin. Kâmûs-ı Türkî. İstanbul: Sahaflar Kitap Sarayı, 2008.
- Uludağ, Süleyman. İbn Arabî. Diyanet Vakfı Yay. 1995.
- http://www.almajidcenter.org/material_details.php?bId=236387&encOry=U0VMRUNUL-GJvb2tzLmklLC-Bib29rcy5wYXJhbGxlbF90aXRzZSwgYm9va3MudGI0bGUuIGJvb2tzLmFsdGVybmF0aXZlX3RpdGxILCBib29rcy5wcm9wZXJfdGI0bGVfZmlsdGVyLC-Bib29rcy5vdGhlcl90aXRzZTMuIGJvb2tzLm90aG-VyX3RpdGxIMiwgYm9va3Mub3RoZXJfdGI0bGUxLC-Bib29rcy5zdGF0ZW1lbnRfb2ZzZmVzcG9uc2UsIGJvb2tzLmxhdGluX25hbWUsIGJvb2tzLmVuX25hbWUgRIIPTSBib29rcyBXSEVSRSAoIGJvb2tzLnRpdGxILCBMSUtFICcl2KfZhiNil2YbYs9in2YYIjYAgT1IgyM9va3MucGFyYWxsZWxhdG0bGU-gIExIS0UgJyXYp9mE2KXZhtiz2KfZhiUnICBPU-iBib29rcy5hbHRlcm5hdGI2ZV90aXRzZSAg-TEILRSAnJdin2YTYpdmG2LPYp9mGJScgIE9SIGJvb2tzLm90aGVyX3RpdGxIMSAg-TEILRSAnJdin2YTYpdmG2LPYp9mGJScgIE9SIGJvb2tzLm90aGVyX3RpdGxIMiAg-TEILRSAnJdin2YTYpdmG2LPYp9mGJScgIE9SIGJvb2tzLm90aGVyX3RpdGxIMiAg-TEILRSAnJdin2YTYpdmG2LPYp9mGJScgIE9SIGJvb2tzLnByb3Blcl90aXRzZV9maWx0ZlglExIS0UgJyXYp9mE2KXZhtiz2KfZhiUnICApICBHUK9VUCBcWS-Bib29rcy5pZA==&current=2027&total=3029&in=&by=1&how=1 (Erişim Tarihi: 28.06.2017)
- http://digitalocultmanuscripts.blogspot.com.tr/2009/01/hawd-al-hayat_12.html (Erişim Tarihi: 20.07.2017)

